

Metaldetektiverne – amatørarkæologer bidrager til forskningsprojekter

AF MOGENS BO HENRIKSEN

Danske arkæologer har en lang og frugtbar tradition for at samarbejde med amatørarkæologer. I de sidste årtier er mødet mellem læg og lærd blevet intensiveret på grund af en eksplosivt voksende gruppe af personer, der afsøger marker, strande og skove med en metaldetektor. Alle har lov til at søge efter genstande fra fortiden med en metaldetektor, hvis afsøgningsområdet ikke rummer et synligt eller fredet fortidsminde – og hvis ejeren har givet tilladelse. Og selvfølgelig skal man huske at kontakte det lokale arkæologiske museum, hvis man finder noget!

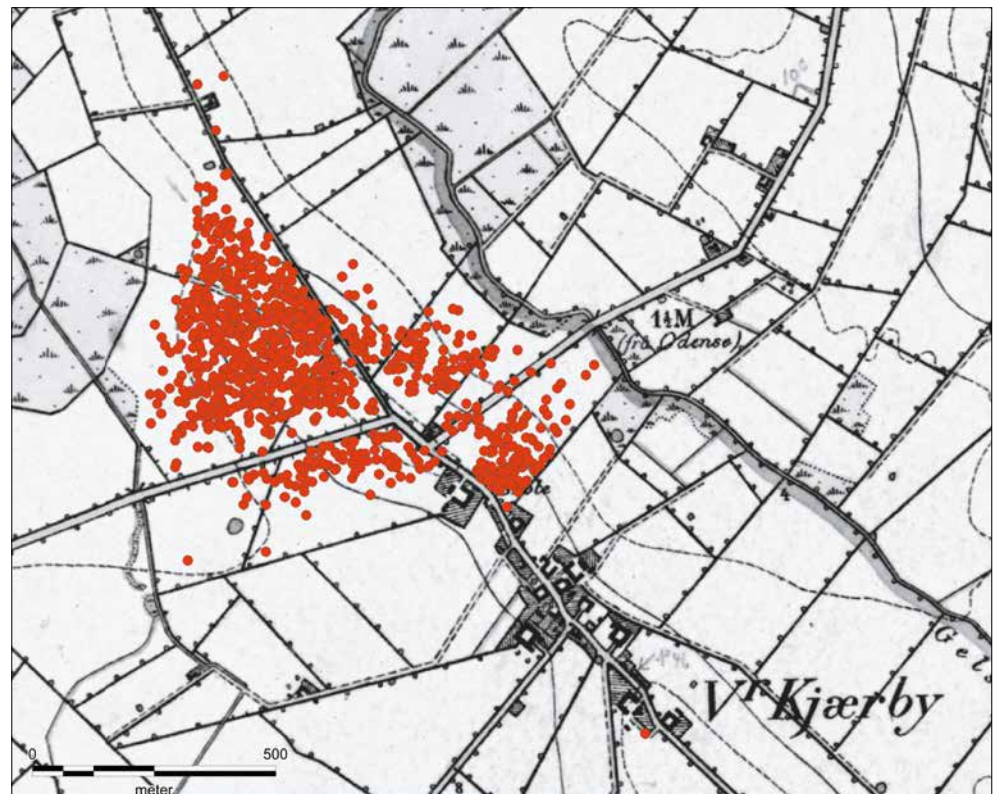
Mængden af metalfund, som de hvert år indleverer til de danske museer, tælles i titusindvis, og genstandene har på flere punkter revolutioneret vores viden om "metalaldrene". I særdeleshed har metalfundene givet meget ny viden om de århundreder, da de første byer blev grundlagt.

Odense Bys Museer og detektorfolkene

Arkæologerne ved Odense Bys Museer har samarbejdet med "detektorfolkene" eller "metaldetektiverne", siden detektorafsøgning blev en populær hobby i 1980'erne, og i dag er der kontakt til ca. 40 amatørarkæologer, der søger alene eller i grupper. Mange detektorfolk er medlem af den amatørarkæologiske forening *Harja*, som museet har et nært samarbejde med.¹ I Harjas klubhus holder museets arkæologer foredrag om lovgivning og arkæologiske emner, så detektorfolkene er rustede til at identificere deres fund og sætte dem ind i en kulturhistorisk sammenhæng. Ved samme lejlighed afleveres fund og rapporter til museet, som så sørger for at videresende evt. danefæ til Nationalmuseet. Hyppigt bistår detektorfolk også på museets udgravninger, for når det kommer til brugen af metaldetektorer, er det amatørerne, der er eksperter, og fagarkæologerne, der skal oplæres!

Udstyret

Udstyret til detektorafsøgning omfatter – ud over en metaldetektor og en ske til at grave genstandene op – også en GPS. Ved hjælp af satellitter anvendes den til at indmåle findestederne helt præcist, og denne viden er af allerstørste betydning, når data om genstandene efterfølgende skal analyseres af arkæologerne (fig. 1).

FIG. 1: På baggrund af metaldetektivernes indmålingsdata udarbejdes spredningskort, som er meget værdifulde værktøjer, når de enkelte fundpladser skal tolkes.

Baggrundskort: © Geodatastyrelsen.

Tegning: Mads Runge.

Spread cards are prepared based on GPS data. They are very valuable tools when interpreting the individual sites.

Geographical data: © Geodatastyrelsen.

Drawing: Mads Runge.

FIG. 2: Foto fra
afsøgningsituation.
Foto: Mogens Bo Henriksen.

*A skilled metal detectorist
in action in the outskirts
of Odense.
Photo: Mogens Bo Henriksen.*

Til det nødvendige udstyr hører også små plastposer til opbevaring af fundene – og papsedler, hvorpå man kan skrive findstedets koordinater og andre oplysninger. Mange detektorfolk køber endvidere særlige tasker og bæltter, og udgifterne til en veludrustet detektormand kan således let snige sig op på 10.000 kr. eller mere.

Afsøgningen

En succesfuld detektorafsøgning forudsætter grundig planlægning, og i dialog med Harja har museet derfor udarbejdet vejledninger, der omfatter gode råd samt henvisninger til litteratur og lovtekster. Vejledningerne kan man læse på museets hjemmeside,² som således er det helt rigtige sted at starte, før man begiver sig ud i jagten på vores fælles fortid.

I praksis udføres afsøgningen ved, at man systematisk vandrer over en mark, mens man svinger detektorens søgehoved fra side til side – et ganske hårdt arbejde, der kræver stor tålmodighed! (fig. 2, fig. 3). Detektoren reagerer på alle metaller – og før den giver udslag på en mønt eller et smykke, har man utvivlsomt

lokaliseret hundreder af kapsler, søm, hestesko og øldåser! Når man har fundet en genstand, som kan have arkæologisk interesse, måles den ind med GPS, puttes i en plastpose med identifikationsnummer og lægges i fundtasken. Rengøring bør man ikke forsøge sig med, for mange metaller er meget skrøbelige efter opholdet i jorden.

Efter hjemkomsten

Når man kommer hjem, indtastes fundoplysningerne i de skemaer, som museet har udarbejdet, og disse indsendes, samtidig med at genstandene indleveres til museet. På museet bliver fundene rensat og fotograferet, og finderens registreringer lagres i databaser. Og selv om den enkelte genstand ikke udstilles i en sikret montre, kan den have endog meget stor videnskabelig værdi – faktisk ligger hovedparten af museets samling på magasiner, som ikke er umiddelbart tilgængelige for offentligheden. Disse magasiner er sammen med databaserne vores væsentligste grundlag, når fundene skal analyseres og udforskes med hen-

FIG. 3: Nogle genstande kan være så små, at en minidetektor – en såkaldt pin-pointer må tages til hjælp for at finde de små metalstykker.
Foto: Mogens Bo Henriksen.

Some metal objects are so small that a mini-detector, a pin-pointer, is used to locate the smallest fragments.
Photo: Mogens Bo Henriksen.

blik på at skabe ny viden – altså når der skal skrives ny danmarkshistorie. Det er således denne databank, der har leveret mange af oplysningerne til denne bog!

Metalfundenes betydning

Fra den periode, da Odense opstod, er de skriftlige kilder få og sparsomme. Derfor udgør detektorfundne genstande et helt uvurderligt kildemateriale til at belyse karakteren og omfanget af aktiviteter i byens opland. De vigtigste fund i den sammenhæng er ikke nødvendigvis prangende guldsmykker eller skinnende sølvmonter; selv det mest undseelige stykke bronzeskrot kan være med til at fortælle, hvad der skete i århundrederne på overgangen mellem oldtid og middelalder, da et bysamfund voksede frem ved bredderne af Odense Å.

NOTER

- 1 Se www.harja.dk eller Holm & Raun 1996 (red.).
- 2 Se www.museum.odense.dk.

SUMMARY

The Metal Detectives – Volunteers Contribute to Archaeological Research Projects

At Odense City Museums, we have a long tradition of working with amateur archaeologists, and more and more volunteers use metal detectors in the hunt for relics from the past. The extensive spread of metal detectors has extended the capabilities of professional archaeologists – while, at the same time, unearthing very significant source material from the late part of the Iron Age and the Middle Ages.

Professional archaeologists are in continuous dialogue with the ‘metal detectives’, giving them guidance in basic registration, determination, and dating of the thousands of metal objects that appear every year. The dialogue ensures that the metal objects do not end up in private possession as objects without a context, but that they can be used as key data in archaeological research projects. As a result of the exploration of the development of the late Iron Age and Viking Age settlements around Odense, the metal detectives have thus provided much new knowledge that the work of archaeologists alone could not have produced.

LITTERATUR

Andersen, M. & P.O. Nielsen (red.) 2010: *Danefæ. Skatte fra den danske muld*. København.

Holm, J. & J. Raun (red.): *Harja 1971-1996*. Odense.

Læs mere om arkæologisk forening Harja: www.harja.dk

Vejledninger for ”metaldetektiver” og andre amatørarkæologer: www.museum.odense.dk